

Warszawa, 5 grudnia 2022 r.

Protokół dwudziestego posiedzenia Parlamentarnego Zespołu ds. Dzieci

Dnia 18 listopada 2022 r. rozpoczęło się posiedzenie Parlamentarnego Zespołu ds. Dzieci, zorganizowane we współpracy z ruchem społecznym Rodzice dla Klimatu – Parents for Future PL nt. *Dzieci a klimat*. Posiedzenie kontynuowane było 5 grudnia 2022 r.

Przewodnicząca Parlamentarnego Zespołu ds. Dzieci, senator prof. Alicja Chybicka, otwierając posiedzenie stwierdziła, że z punktu widzenia lekarza dobrze znany jest jej negatywny wpływ zmieniającego się klimatu, smogu, zanieczyszczonej wody czy nieprawidłowego żywienia na zdrowie dzieci. Postępujące zmiany klimatyczne, huragany, susze i powodzie. powodują coraz częściej negatywne skutki zdrowotne u najmłodszych. Trzeba więc zrobić wszystko co możliwe, aby odwrócić negatywne tendencje, aby dzieci mogły rozwijać się w jak najlepszych warunkach i w jak najzdrowszym środowisku. Pamiętać trzeba, że uszkodzenia płodu powstają nie tylko w czasie ciąży, lecz również w wyniku złej jakości materiału genetycznego. Dlatego tak ważne jest to, w jakim środowisku żyją rodzice, czym się odżywiają i na jakie środki toksyczne są narażeni.

Joanna Szczygielska - Żółtańska przedstawiła cele działania ruchu społecznego Rodzice dla Klimatu – Parents for Future PL. Jest to niezależny ruch skupiający rodziców, podejmujący różnorodne działania na rzecz budowania sprawiedliwości klimatycznej oraz zmian systemowych i społecznych, niezbędnych do zapewnienia funkcjonowania w środowisku zdatnym do życia. Ruch opiera się na wynikach badań naukowych i nie prowadzi radykalnych działań. Poprzez dyskusje i spotkania przedstawiciele ruchu chcieliby sprawić, aby podjęte zostały działania systemowe, mające na celu zatrzymanie postępujących zmian klimatu, pozbawiających obecnie bezpiecznej i zdrowej przyszłości kolejnych pokoleń. Według przedstawicieli ruchu działania należy podjąć natychmiast, a zmiany klimatyczne i ich dramatyczne konsekwencje nie mogą być przedmiotem politycznych sporów. Według ostatniego raportu Polskiej Fundacji im. Roberta Schumana i Fundacji Konrada Adenauera Polska jest krajem, który ma najgorszy stan środowiska w całej Unii Europejskiej. Z powodu zanieczyszczeń powietrza umiera w Polsce najwięcej osób z całej Unii. Ponadprzeciętnie szybko tracimy pokryte naturalną roślinnością tereny, a wysiłki naszego państwa na rzecz

klimatu zostały ocenione najniżej w całej Unii Europejskiej. Joanna Szczygielska - Żółtańska zaapelowała do parlamentarzystów o podjęcie starań na rzecz zmiany takiego stanu rzeczy.

Przewodniczący Komisji Nadzwyczajnej ds. Klimatu senator Stanisław Gawłowski poinformował, że Komisja zajmuje się nie tylko zbieraniem informacji na temat sytuacji w Polsce w zakresie emisji gazów cieplarnianych, jakości powietrza, smogu, i zagrożeń wynikających z emisji pyłu zawieszonego i innych związków chemicznych emitowanych do atmosfery, ale także, a może przede wszystkim, szukaniem rozwiązań. Na posiedzeniach analizowane są dokumenty i raporty, dotyczące postępujących zmian w środowisku, proponowane są też własne projekty ustaw. Senator przekazał, że przedmiotem dyskusji w Komisji był również rządowy program *Czyste powietrze*, który jak dotąd nie zdołał osiągnąć zamierzonego celu. Wciąż dużo więcej wydaje się na programy dotyczące zakupu i dopłat do węgla niż na energetykę zeroemisyjną lub niskoemisyjną. Podobne problemy widać w działaniach dotyczących emisji gazów cieplarnianych, zmiany wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej oraz w poszukiwaniu innych źródeł wytwarzania energii. Senator podkreślił, że należy konsekwentnie odchodzić od spalania paliw kopalnych. Dlatego Komisja była inicjatorem projektów ustaw ułatwiających budowę elektrowni wiatrowych, pozwalających na uproszczenie procesów inwestycyjnych, na odchodzenie od elektrowni węglowych, a także na tworzenie spółdzielni energetycznych. Projekty tych ustaw co prawda trafiły do Sejmu, ale znalazły się w sejmowej zamrażarce. Senator przekazał, że komisja podejmuje również działania w innych obszarach, np. dotyczących stanu wód czy adaptacji do zmian klimatu. Komisja podchodzi do wszystkich tych zagadnień przekrojowo, współpracuje z różnymi organizacjami pozarządowymi i ekspertami a także z Komisją Europejską. Poinformował, że Polska na jednym ze szczytów klimatycznych była inicjatorem wprowadzenia powszechnej edukacji klimatycznej, realizowanej przez wszystkie kraje świata, jednak sama wciąż nie realizuje tych działań.

Prof. Szymon Malinowski, dyrektor Instytutu Geofizyki Wydziału Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego oraz Przewodniczący Interdyscyplinarnego Zespołu Doradczego ds. Kryzysu Klimatycznego przy Prezisie Polskiej Akademii Nauk w swoim referacie *Skutki zmian klimatu - nasza odpowiedzialność wobec przyszłych pokoleń* przedstawił procesy zachodzące na powierzchni Ziemi i skutki zmian tych procesów. Zaprezentował dane dotyczące zmian temperatury na Ziemi na przestrzeni wieków oraz postępującą zmianę na przestrzeni ostatnich dekad. Przekazał, że obserwowane ocieplenie jest spowodowane emisjami gazów, będącymi skutkiem działalności człowieka. Według raportu

Międzyrządowego Panelu ds. Zmiany Klimatu, brak emisji dwutlenku węgla i gazów cieplarnianych do atmosfery zachowałby stałość klimatu. Tymczasem intensywność i częstotliwość prognozowanych zmian w ekstremach rośnie z każdym postępem globalnego ocieplenia. Działalność człowieka wpływa na wszystkie główne składniki systemu klimatycznego, z których niektóre reagują w ciągu dekad, inne zaś w ciągu stuleci. Profesor poinformował, że wraz ze zmianą klimatu zaczynają zanikać polskie lasy, a zmiany klimatyczne na świecie związane ze wzrostem temperatury mogą spowodować za ok. 40 lat migrację z terenów nie nadających się do życia nawet 2 mld osób. W systemie klimatycznym przekraczane są kolejne punkty krytyczne. Uruchomione procesy związane ze stabilizacją lądolodów są nieodwracalne, można je jedynie spowolnić lub przyspieszyć. Wraz ze spalaniem paliw i węgla, wycinaniem drzew, osuszaniem terenów przybliżamy się do tzw. progu planetarnego, czyli progu przejścia z chłodnego stanu ziemi, w jakim wyewoluowała cała natura do stanu cieplarnianego, nieprzydatnego dla większości wyższych form życia, jakie istnieją w tej chwili. Dlatego mając do wyboru różne ścieżki rozwoju, należy to zrobić mądrze. Dyskusje nie powinny dotyczyć tego czy należy odejść od paliw kopalnych, ale jak to zrobić jak najszybciej i najefektywniej, aby ochronić bioróżnorodność i zapewnić jak najlepszą przyszłość następnym pokoleniom.

Prof. Tadeusz Zielonka, Przewodniczący Warszawskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Chorób Płuc i pracownik Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego zaprezentował wykład nt. *Kryzys klimatyczny i środowiskowy jako największe zagrożenie dla zdrowia naszych dzieci*. Przekazał, że głównymi czynnikami niezbędnymi do życia są: woda, jedzenie i powietrze. W ciągu ostatnich dekad zrobiono wiele, aby mieć dostęp do czystej wody i zdrowej żywności, niestety zdecydowanie pogorszona została jakość powietrza. I o ile możemy wybierać jaką wodę chcemy pić i co chcemy jeść, to jesteśmy zdani na powietrze, które nas otacza. Złe powietrze przekłada się na zachorowalność na raka płuc, który jest najczęściej występującym nowotworem zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn. Pan profesor wspomniał, że nowy raport Światowej Organizacji Zdrowia podał 4 czynniki ryzyka zgonu – są nimi nadciśnienie, otyłość, palenie papierosów oraz po raz pierwszy zanieczyszczenie powietrza. Podpisany w 1987 r. przez 196 krajów protokół montrealński w sprawie substancji zubożających warstwę ozonową spowodował, że odwrócony został trend powodujący powiększanie się dziury ozonowej, co pokazuje, że zgodne postępowanie może przynieść konkretne rezultaty. Globalne ocieplenie w XXI wieku jest faktem i jest ono spowodowane zwiększoną emisją do środowiska gazów cieplarnianych w wyniku intensywnego rozwoju

przemysłu i motoryzacji. Jeśli Ziemia stanie się miejscem nieprzyjaznym i niemożliwym do życia, to musimy się liczyć z ogromną falą migracji. Profesor przekazał, że przyjęte podczas COP21 Porozumienie Paryskie jest drugim po Protokole z Kioto z 1997 r. dokumentem realizującym postulaty Ramowej Konwencji Klimatycznej, której celem jest ograniczenie średniego wzrostu temperatury na Ziemi do 1,5°C. Porozumienie to dąży również do osiągnięcia neutralności węglowej do 2050 r. Porozumienie zaczęło obowiązywać w listopadzie 2016 r., po jego ratyfikacji przez 55 państw odpowiedzialnych wspólnie za co najmniej 55% światowych emisji. W kolejnej części wystąpienia Pan Profesor wspominał o wpływie zmian klimatycznych na zdrowie. Zmiany te, związane z ekstremalnymi zdarzeniami pogodowymi, powodują bowiem konkretne konsekwencje - zgony, stres, choroby psychiczne, krążenia i układu oddechowego. Powodują też choroby przenoszone przez wodę i drogą pokarmową, regionalnie pojawiają się choroby wektorowe przenoszone przez owady i gryzonie, występujące w Afryce i Azji, takie jak malaria, choroba Denga czy borelioza. W związku z niedoborem wody należy liczyć się z odwodnieniem, chorobami skóry, wzroku i nerek, a słaby dostęp do pożywienia będzie powodował niedożywienie i głód. Wreszcie zmiany klimatyczne powodować będą migracje i zanieczyszczenie powietrza. Skutki powodzi, upałów i złego powietrza mają ogromny wpływ na najsłabszych dorosłych i dzieci. Każde obniżenie zanieczyszczenia powietrza przyniesie efekt zdrowotny i zmniejszenie śmiertelności. Trzeba pamiętać również, że to samo stężenie zanieczyszczenia powietrza jest znacznie bardziej groźne dla dzieci niż dla dorosłego człowieka. Profesor wspominał, że zanieczyszczenie powietrza pyłem PM10 niekorzystnie wpływa na masę urodzeniową noworodków. Wpływa również negatywnie na cykl hormonalny kobiet, pogarszając ich płodność. Profesor przedstawił wyniki badań, z których wynika, że 60% z ponad 11 tysięcy przedszkoli znajduje się na obszarach, w których przez znaczny czas utrzymuje się przekroczona norma dobowego stężenia pyłów zawieszonych. Tymczasem zanieczyszczenie powietrza wpływa niekorzystnie na funkcje poznawcze i osiągnięcia w nauce dzieci w wieku szkolnym, wpływa negatywnie na ich pamięć roboczą, a także wykazuje potencjalny szeroko zakrojony negatywny wpływ na uwagę, rozumowanie i wyniki testów akademickich. Pan Profesor zwrócił również uwagę, że aktywność sportowa i rekreacyjna w zanieczyszczonym środowisku powoduje negatywne skutki zdrowotne. Zauważono, że istnieje korelacja między zanieczyszczeniem powietrza a częstością infekcji. Wspominał również, że zmniejszenie produkcji, emisji przemysłowych i ruchu drogowego w czasie pandemii spowodowało zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza, a tym samym zmniejszenie nowych przypadków

astmy u dzieci, zmniejszenie liczby wizyt na oddziałach ratunkowych, zmniejszenie przedwczesnych porodów oraz zmniejszenie liczby zgonów z tego powodu. Dlatego licząc koszty ograniczenia zanieczyszczeń należy mieć na uwadze pośrednie koszty leczenia ich ofiar. Profesor przekazał, że bardzo istotnym elementem powinno być informowanie na bieżąco społeczeństwa o zanieczyszczeniach. Alerty smogowe powinny powodować ograniczenie aktywności sportowej na powietrzu i wychodzenia z domu, powinny zachęcać do stosowania masek ochronnych, szczelnego zamykania okien i drzwi oraz używania oczyszczaczy powietrza. Ponadto należy dążyć do instalacji profesjonalnych oczyszczaczy powietrza oraz klimatyzacji w każdej szkole, w każdym przedszkolu i szpitalu dziecięcym.

Dr Małgorzata Desmond, dietetyk, specjalista medycyny żywienia, doktor nauk o żywieniu, epidemiologii i zdrowiu dzieci przedstawiła wpływ diet wegetariańskich i wegańskich na zdrowie i rozwój dzieci. Przekazała, że takie diety mogą wiązać się z korzyściami zdrowotnymi, ale również z ryzykiem zdrowotnym i żywieniowym. Nie należy się ich jednak bać, warto je promować jako zdrową alternatywę również w placówkach edukacyjno-wychowawczych. Do 2021 roku brak było aktualnych danych na temat zdrowia dzieci wegańskich, a dane dotyczące zdrowia dzieci wegetariańskich były ograniczone. Dr Małgorzata Desmond przyznała, że zdecydowanie więcej wiadomo o efektach zdrowotnych wegańskich i wegetariańskich diet u osób dorosłych, gdyż jest to populacja częściej je stosująca, a także dłużej i dokładniej przebadana. Osoby stosujące te diety mają niższe ryzyko choroby niedokrwiennej serca, cukrzycy, otyłości, nadciśnienia, insulinooporności. Trzeba jednak pamiętać, że są to diety eliminacyjnymi, dlatego osoby je stosujące, jeśli robią to niewłaściwie lub brakuje w diecie suplementacji, mogą cierpieć na niedobory niektórych ważnych pierwiastków oraz zwiększone ryzyko osteoporozy.

U dzieci stosujących dietę wegańską i wegetariańską w stosunku do dzieci stosujących normalną dietę zaobserwowano niższe spożycie niektórych witamin, tłuszczów i białka, a wyższe żelaza, kwasów nienasyconych, błonnika i wit. C. Wykazano również ich prawidłowy wzrost i wagę, z tendencją do niższych wartości w zakresie normy w stosunku do grupy kontrolnej oraz niższą zawartość tkanki tłuszczowej i niższą masę kostną. Wśród naukowców nie ma jednoznacznej opinii w sprawie stosowania diet wegetariańskich i wegańskich. Według niektórych z nich wyniki badań nie pozwalają na wyciągnięcie jednoznacznych wniosków na temat korzyści zdrowotnych lub ryzyka, wynikającego z ich stosowania przez dzieci, według innych diety te są odpowiednie na każdym etapie rozwoju i życia. Jeszcze inni twierdzą, że diety te nie powinny być stosowane u niemowląt, dzieci

i młodzieży. W Polsce przeprowadzone zostało przez Institute of Child Health University College London oraz Instytut Pomnik Centrum Zdrowia Dziecka badanie, którego celem była kompleksowa ocena zdrowia dzieci na dietach wegańskich i wegetariańskich. Zbadano wiele parametrów zdrowotnych, takich jak skład ciała, zdrowie kości, ryzyko sercowo-naczyniowe, przewlekły stan zapalny, występowanie anemii, niedobory witaminy B12. Przeanalizowano bardzo dokładnie dietę dzieci, z uwzględnieniem makroskładników i spożycia witamin. Badanie wykazało wiele korzyści – mniejszą masę ciała, mniejsze stężenie cholesterolu oraz markerów stanu zapalnego, ale także – niestety - większe stężenie glukozy i trójglicerydów, niedobory witaminy B12 u dzieci, które jej nie suplementowały, niedobory żelaza, niższą gęstość mineralną kości i niższy wzrost. Dr Małgorzata Desmond podsumowując wystąpienie przekazała, że bezpieczeństwo stosowania diet roślinnych u dzieci zależy od świadomości zdrowotnej rodziców i umiejętności właściwego bilansowania diety.

Prof. dr hab. Piotr Skubała, pracownik Instytutu Biologii, Biotechnologii i Ochrony Środowiska, Wydziału Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Śląskiego w *referacie Przyroda i człowiek – skazani na współdziałanie* powiedział, że celem dyskusji dotyczącej zmiany klimatu powinno być przekazanie najważniejszej w historii ludzkości informacji, dotyczącej wymierania życia na naszej planecie. Według profesora jednym z trzech najbardziej szokujących faktów dotyczących wymierania jest ogromna różnica w biomasy dzikich zwierząt w przeszłości i dzisiaj. W chwili obecnej 67% biomasy należy do kręgowców udomowionych i hodowlanych, 30% do ludzi, a tylko 3% do dzikich kręgowców. Tymczasem 10000 lat temu ludzie i zwierzęta hodowlane stanowiły zaledwie 0,1% biomasy wszystkich kręgowców. Drugi zaskakujący fakt dotyczy znaczącej przewagi technomasy (beton, żużel, żwir, plastik itp) nad biomasą Na 1m² naszej planety łącznie z oceanami przypada 1 kg betonu, zaś masa plastiku jest dwukrotnie większa niż masa wszystkich zwierząt. Masa budynków i infrastruktury przekracza natomiast masę wszystkich drzew i krzewów. Ostatni z szokujących faktów dotyczy spadku biomasy z chwilą pojawienia się człowieka - od początków cywilizacji biomasa wszystkich organizmów zmniejszyła się o 60%, zaś biomasa dzikich ssaków o 83%. Profesor Skubała wskazał główne przyczyny wymierania gatunków – są nimi zmiany w użytkowaniu gruntów i wód morskich, bezpośrednie wykorzystywanie roślin i zwierząt, zmiany klimatu, zanieczyszczenia oraz gatunki inwazyjne. Wpływ zmiany klimatu na bioróżnorodność jest ogromna – wzrost temperatury o 2°C spowoduje wyginięcie 25%, zaś o 4.5°C 50% gatunków. Oznacza to, że w ciągu kilkunastu, najdalej kilkudziesięciu lat w wyniku zmian klimatu z terenu Polski mogą

zniknąć takie gatunki drzew jak sosna zwyczajna, świerk pospolity, modrzew europejski czy brzoza brodawkowata (75% drzewostanów). Spowodować to może również zagładę dla setek gatunków roślin, grzybów i zwierząt. Trzeba więc zastanowić się nad krokami, które ludzkość musi podjąć w celu osiągnięcia zrównoważenia zmian klimatycznych. Należy nadać priorytet działaniom służącym stworzeniu odpowiednio finansowanych i zarządzanych rezerwatów dla znaczącej części światowych siedlisk lądowych, morskich, słodkowodnych i powietrznych, zachęcać do zmian sposobu odżywiania się w kierunku diety opartej na roślinach, stawiać na rozwijanie edukacji przyrodniczej dla dzieci prowadzonej w terenie, a także zachęcać całe społeczeństwo do poszanowania przyrody, wreszcie opracowywać i promować nowe zielone technologie, powszechne korzystanie z odnawialnych źródeł energii i odchodzenie od subwencjonowania produkcji energii z paliw kopalnych. Sięgając do Europejskiego Zielonego Ładu i innych dokumentów możemy dostrzec szereg koniecznych działań, takich jak redukcja gazów cieplarnianych – spadek emisji CO₂ o 55% do 2030 roku, a do 2050 roku zerową jego emisję, objęcie ochroną 50% lądów i oceanów do 2050 r. Jesteśmy integralną częścią natury i istnieje ścisły związek pomiędzy zdrowiem człowieka, ochroną zdrowia zwierząt i kondycją środowiska. Jeżeli nie uda nam się dokonać całkowitej przemiany naszego sposobu traktowania Ziemi oraz wszelkiego życia, nie ma szansy na przetrwanie.

Dr Andrzej Kassenberg z Instytutu na rzecz Ekorozwoju w swojej prezentacji *Edukacja klimatyczna tu i teraz – droga do wyjścia z kryzysu* przekazał wnioski i rekomendacje z obrad Okrągłego Stołu ds. Edukacji Klimatycznej. Przypomniał, że Okrągły Stół to metoda partycypacji społecznej, której główną istotą jest spotkanie osób reprezentujących różne poglądy i grupy interesu, prowadzących otwartą dyskusję nad wybranym tematem i dążących do wypracowania konsensusu. Ustalone w trakcie spotkania rekomendacje mają charakter opinii, nie są zaś decyzjami. Reprezentantami Okrągłego Stołu ds. Edukacji Klimatycznej, którego organizatorem było United National Global Compact Network byli przedstawiciele różnych grup interesu związanych z edukacją klimatyczną, zarówno ze strony rządowej, parlamentarnej, rektorów i dyrektorów szkół, kuratoriów, biznesu, edukatorów, organizacji pozarządowych, naukowców, przedstawicieli samorządów jak i rodziców. Kilkumiesięczne prace dotyczyły edukacji klimatycznej stanowiącej część szeroko rozumianej kompetencji społecznej, skutkującej uzyskaniem wiedzy, umiejętności oraz odpowiedniej postawy. Rekomendacje były formułowane w trzech obszarach – zmian w podstawie programowej, realizacji tematów będących poza podstawą programową oraz zależności szkoła-otoczenie. Proponowany zakres edukacji klimatycznej w podstawie programowej powinien dotyczyć

funkcjonowania ekosystemów i klimatu, wpływu człowieka na przyrodę i przyrody na człowieka, wpływu jednostek i wpływu systemowego, złożoności przyczyn i skutków zmiany klimatu, traktowania człowieka jako części ekosystemu oraz wpływu nieprzemysłanego wykorzystania surowców i energii w zamożniejszych państwach oraz społeczeństwach na klimat. Dodatkowo rekomendowane było wprowadzenie co najmniej jednej godziny zajęć tygodniowo poza szkołą, w otoczeniu natury i organizowanie co roku Tygodnia o Klimacie. Takie działania miałyby na celu zdobycie umiejętności weryfikowania danych naukowych i właściwe ich interpretowanie. Działania szkół poza podstawą programową powinny dotyczyć ekologicznego zagospodarowania wnętrza i otoczenia szkoły, przygotowywania odpowiednich posiłków w stołówce a także działań w zakresie energetyki odnawialnej i termomodernizacji. Na płaszczyźnie szkoły – lokalne środowisko rekomendowane było kształtowanie postaw proekologicznych, budowanie świadomości ekologicznej, uczenie aktywnego wpływania na wybory konsumenckie oraz inspirowanie inicjatyw ukierunkowanych na postawy proekologiczne. Uznano, że warto pomyśleć o przygotowaniu podręcznika dla szkół, które chcą być liderami w edukacji o zmianie klimatu. Dr Kassenberg wspominał, że aby dokonać takich zmian, o jakich była mowa w czasie Okrągłego Stołu, trzeba dokonać zmian w prawie oświatowym. W podstawie programowej powinno znaleźć odzwierciedlenie treści, rekomendowanych przez specjalistów i ekspertów. Wypracowane w trakcie Okrągłego Stołu rekomendacje zostały przekazane władzom oświatowym różnych szczebli, a także organom zajmującym się szeroko rozumianą ochroną środowiska i instytucjom zainteresowanym edukacją klimatyczną. Dr Kassenberg zwrócił uwagę na to, że proces wprowadzania zmian do podstawy programowej jest długi, ale znacząca część zaproponowanych rekomendacji w części bądź w całości jest możliwa do wdrażania już od zaraz.

Przedstawiciel Ministerstwa Klimatu i Środowiska, pan Jakub Gibek poinformował o działaniach ministerstwa w zakresie poruszonych w trakcie posiedzenia zagadnień. Przekazał, że Polska przyjęła raport Intergovernmental Panel on Climate Change, biorąc wcześniej aktywny udział w jego przygotowaniu i zatwierdzeniu. Tematyka zmian klimatu i jego skutków oraz sposobów dostosowywania się do nich bądź przeciwdziałania im jest doskonale znana resortowi. W Polsce głównym źródłem emisji gazów cieplarnianych jest sektor energetyczny, dlatego w przyjętej przez rząd w 2021 roku Polityce Energetycznej Polski do 2040 roku przewidywane jest zmniejszenie udziału energetyki opartej na paliwach kopalnych, w szczególności na węglu. Polityka była przygotowana przed pojawieniem się

kryzysu energetycznego, dlatego obecnie trwają prace nad jej aktualizacją. Podejmowane są działania służące zmianie ram prawnych w kierunkach bardziej sprzyjających rozwojowi odnawialnych źródeł energii, w szczególności morskich farm wiatrowych i bezemisyjnej energetyki jądrowej. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska realizuje wiele programów, służących zmniejszeniu emisji gazów cieplarnianych zarówno w energetyce, jak i w ciepłownictwie indywidualnym i zbiorowym, w transporcie oraz zmniejszeniu emisji przemysłowych. Prowadzone są przez Ministerstwo konsultacje w zakresie edukacji klimatycznej we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej i m.in. Młodzieżową Radą Klimatyczną. Ministerstwo koncentruje się również na pozyskiwaniu środków finansowych niezbędnych do transformacji gospodarki i rozwoju świadomego społeczeństwa.

W podsumowaniu spotkania **przedstawicielka Rodziców dla Klimatu, Kamila Kadzidłowska** przekazała, że wierząc w dobre intencje przedstawicieli strony rządowej i polityków, odczuwa się dysonans patrząc na konkretne działania państwa. To nie młodzież powinna się domagać sprawiedliwej transformacji, to nie młodzież powinna wychodzić na ulice i walczyć pokojowo o swoją przyszłość w zdrowym środowisku i o bezpieczeństwo. Dlatego Rodzice Dla Klimatu apelują o to, aby zdrowie, przyszłość, prawa i bezpieczeństwo dzieci i przyszłych pokoleń było podstawą decyzji podejmowanych przez rządzących.

Senator prof. Alicja Chybicka zaapelowała, aby podjąć działania legislacyjne, zawierające zapisy obligatoryjnego stosowania w żłobkach, przedszkolach, szkołach oraz w placówkach opieki paliatywnej oczyszczaczy powietrza oraz obowiązku ustalania diety przez dietetyka w placówkach, w których przebywają dzieci.

W drugiej części posiedzenia, która odbyła się 5 grudnia 2022 r., **przedstawiciele Rodziców dla Klimatu** przedstawili swoje postulaty dotyczące wprowadzenia koniecznych zmian w placówkach oświatowych, tak by stały się one miejscami bezpiecznymi, zdrowymi i odpowiadającymi na wyzwania przyszłości. Liczą oni, że ich postulaty znajdą swoje odzwierciedlenie w senackim projekcie ustawy, której celem jest ochrona dzieci m.in. przed zanieczyszczeniem powietrza.

Pierwszy z prezentowanych postulatów dotyczy wyposażenia placówek oświatowych w oczyszczacze powietrza lub nawietrzniki z filtrem oraz klimatyzację, zapewnienia monitoringu powietrza przy każdej z placówek oraz informowania rodziców o stanie powietrza. Budynki żłobków, przedszkoli i szkół powinny zapewniać optymalizację i zmniejszenie użycia energii i wody. Powinny też posiadać własne źródła energii i ciepła.

Senator Alicja Chybicka wspomniała, że ten postulat powinien dotyczyć również szpitali dziecięcych i innych placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Prof. Tadeusz Zielonka odnosząc się do tego postulatu wspomniał, iż działania trzeba podzielić na te możliwe do zrealizowania teraz i na działania długofalowe. Według profesora montaż oczyszczaczy powietrza czy klimatyzatorów oraz instalowanie własnych źródeł energii może być co najwyżej rozwiązaniem tymczasowym, ze względu na produkowane przez te urządzenia zanieczyszczenie powietrza. Dlatego ważne jest myślenie o optymalnych rozwiązaniach na przyszłość i systematyczne, systemowe ich wdrażanie. Trzeba, jak podkreślił profesor, podejmując takie działania myśleć nie tylko o kosztach ich realizacji, ale o długofalowych kosztach ekonomicznych, przekładających się na koszty leczenia chorych czy koszty zwolnień lekarskich.

Posel Anita Sowińska zwróciła uwagę na potrzebę lokalizacji stacji jakości powietrza w pobliżu szkół. Odczyty z tych urządzeń powinny być wskaźnikiem do montażu i uruchomienia oczyszczaczy powietrza. Ustawowe nałożenie takiego obowiązku na wszystkie placówki oświatowe spowoduje, że urządzenia te będą musiały być montowane wszędzie, nawet tam, gdzie nie ma takiej potrzeby. Wspomniała również, że warto pomyśleć o uregulowaniu prawnym warunków budowy nowych budynków użyteczności publicznej, z zachowaniem zasady zeroemisyjności oraz o termomodernizacji budynków istniejących.

Kolejnym postulatem **Rodziców dla Klimatu** było lokalizowanie szkół w odpowiednich miejscach, wśród terenów zielonych, z daleka od ulic. Rodzice zaproponowali tworzenie zielonej, bioróżnorodnej przestrzeni wokół i wewnątrz placówek edukacyjnych (np. ogrody deszczowe, łąki kwietne, stawy retencyjne, tzw. parki kieszonkowe, ogródki warzywne jako warsztaty edukacyjne na temat zdrowej żywności). Rodzice apelowali również o takie zorganizowanie komunikacji, aby w pobliżu przedszkoli i szkół promowała ona ruch rowerowy i pieszy, a ograniczała ruch samochodowy. Zwracali uwagę na potrzebę rozbudowania sieci dróg rowerowych oraz stworzenia parkingów dla rowerów i hulajnóg. Za zasadne uznali, wzorem szkół szwedzkich, stworzenie warsztatów, w których dzieci mogłyby uczyć się naprawiania rowerów, majsterkowania i innych czynności przydatnych w życiu.

W kolejnym postulacie Rodzice dla Klimatu zawarli propozycję zapewnienia wszystkim dzieciom zdrowych, pełnowartościowych posiłków, a także wprowadzenia jednego dnia z dietą roślinną oraz zapewnienia posiłków wegańskich lub wegetariańskich dla dzieci, które

już taką dietę stosują. Przypomnieli, że nie chodzi o wprowadzenie diety polegającej na eliminacji jedynie produktów odzwierzęcych, ale o wprowadzenie w pełni zbilansowanego wyżywienia. Padła też propozycja stworzenia kreatywnych zajęć z zakresu zdrowego odżywiania oraz praktyk w szkolnych stołówkach. Goście Zespołu wskazywali ponadto, że obecne regulacje prawne promują w pewien sposób produkty pochodzenia zwierzęcego, nie uwzględniając skutków środowiskowych i zdrowotnych stosowania takiego żywienia. Przypomnieli, że częściowe wprowadzenie diet roślinnych pozwoli na ograniczenie negatywnych skutków katastrofy klimatycznej.

Przedstawiciel Młodzieżowego Strajku Klimatycznego wyraził ubolewanie, że w programach nauczania brakuje edukacji klimatycznej, a o możliwość życia w czystym środowisku musi walczyć młodzież, a nie osoby, które są do tego powołane.

Ostatni z postulatów przedstawiony przez **Rodziców dla Klimatu** dotyczył wprowadzenia edukacji klimatycznej, na co również zwrócił uwagę w swojej wypowiedzi dr **Andrzej Kassenberg**. Wprowadzenie do podstawy programowej edukacji klimatycznej było jedną z rekomendacji Okrągłego Stołu dla Klimatu. Mówiła ona o wprowadzeniu Tygodnia Edukacji Klimatycznej, zwiększeniu liczby zajęć na łonie natury, realizowaniu edukacji na temat zrównoważonego transportu i bezpieczeństwa ruchu oraz o możliwości przeprowadzania w szkołach zajęć z organizacjami ekologicznymi.

Odnosząc się do rekomendacji Rodziców dla Klimatu, **przedstawiciel Ministerstwa Klimatu i Środowiska, pan Jakub Gibek** poinformował, że w 2020 roku powołany został Zespół ds. Edukacji Ekologicznej. Efektem pracy Zespołu było stworzenie 16 scenariuszy lekcji dotyczących klimatu i jego ochrony dla szkół podstawowych i 24 scenariuszy dla szkół ponadpodstawowych. Są to scenariusze dotyczące wielu różnych zagadnień, m.in. skutków zmian klimatycznych, sposobów adaptacji do nich, energetyki, rzetelnej wiedzy o klimacie. Zapewnił, że resort popiera rozwój zielono-błękitnej infrastruktury w miastach i we współpracy z samorządami przygotowane zostały plany adaptacji dla 44 aglomeracji. Poinformował też, że prowadzony jest obecnie projekt „1000 zielonych szkół”, dotyczący termomodernizacji i przechodzenia na bezemisyjne źródła ciepła tych placówek. Ministerstwo wspiera również zeroemisyjny transport publiczny i zakup elektrycznych środków transportu. W ramach odchodzenia od paliw kopalnych w ogrzewnictwie, Ministerstwo Klimatu prowadzi priorytetowy program „Czyste powietrze”, mający na celu wymianę starych pieców, tzw. „kopciuchów” oraz docieplenie domów jednorodzinnych, co ma w efekcie przyczynić się do poprawy jakości powietrza w miastach.

Przewodnicząca zespołu, senator prof. Alicja Chybicka zapewniła, że propozycje „Rodziców dla Klimatu” zostaną uwzględnione w pracach nad senackim projektem ustawy, której celem jest ochrona dzieci m.in. przed zanieczyszczeniem powietrza. Zaproponowała też przygotowanie clipu reklamującego edukację klimatyczną.

BSS (D.W.)